

У заносу социјалистичке изградње

6) међу тим финансијским моћницима било и људи из оне категорије која се „еластично“ и никад до краја дефинисано и потврђено назива „добрим људима“. Тек, мора бити неке узроч-

но-последичне везе између тога што је, рецимо, Нико- ла Спасић, опанчар па велетрговац који и даље иде у опанцима, примио у свој дом и на свој трошак 50 рањеника из крваве бит-

ке (1914) на Мачковом ка- мену – да остану у његовој кући на стану, храни и нези док оздраве – и што је, као део своје задужбине, осно- вао и Градску болницу у Београду.

„Спасић је био веома спо- собан привредник, штед- лив и хуман човек. Мислио је на целу Србију“, каже Чедомир Ђекић, 80. годиш- њак, последњи начелник „задушбинског отсека“ Ми- нистарства просвете СР Ср- бије.

Михаило Пупин – београдском Народном музеју

Михаило Пупин, физичар и проналазач светског гла- се, оставио је многе легате и помагао је многа друш- тва у нашој, својој родној земљи (рођен 1858. у Идво- ру, умро 1935. у Њујорку). Један велики легат оста- зитету у Њујорку на којем је пуних 40 година (1889. – 1929.) био професор. Једну своју задужбину посветио је „Народном историјско- уметничком музеју“ у Бе- ограда. Одредио је, пис- мом од 24. марта 1932. го- дине, из Њујорка, да ова задужбина носи његово име, а милион динара које је унео у задужбину наме- нио је за „издавање публи- кација српских старина и с- рпских српских старина и с- вину дела српских уметни- ка за Народни музеј“. Из средстава ове Пулинове

Михаило Пупин, рад слика- ра Паја Јовановића

задужбине, материјално је помогнуто проучавање фресака манастира Деча- ни (1936.) и издато је више дела домаћих аутора о српским манастирима (Ра- ваница, Студеница, Кале- нић, Манасија) и о српском сликар- ству.

Како су задужбине поста- ле народно добро, од- носно како су престале да остварују циљеве који- ма су служиле

Задужбине и фондови ко- ји су, према прописима, представљали имовину ста- ре Југославије, а имали јав- не циљеве – преузети су као наслеђе и проглашени друштвеном својином; тако су престали да функциони- шу под режимом (управа и задужбина и фондова и престали да испуњавају ци- леве које су им одредили њихови оснивачи. У овак- вим случајевима „додруш- твавања“ за задужбинеке непокретности није давана никаква накнада. То се де- сило с већином задужбина и фондова Београдског универзитета.

Непокретности осталих задужбина које су сматра- не приватном својином на- ционализоване су, експро- писане, неке су продате или љу их преузела приват- на лица. Према речима Де- санке Лаковић, а и по ло- гици ствари и многим ис- кустима до којих се у по- следње време долази, било би веома занимљиво проу- чити и предочити јавности те случајеве у којима су приватне задужбине дате приватним лицима.

Под ударом прописа

„У заносу, уверени да ће у социјалистичком самоуп- равном друштву које гради- мо бити обезбеђено све по- требно за развој образова- ња, науке, културе, здрав- ства и социјалне заштите и да нам неће бити потребна средства појединача, про- гласили смо имовину зад- ужбина и фондова грађан- ског – и фактички и у идео- лошком смислу – и тако је ставили под удар прописа о експропријацији и нацио- нализацији, Закон о аграр- ној реформи и унутрашњој колонизацији, 1945. и Закон о национализацији најам- них зграда и грађевинског земљишта, 1960“ пише у листу „Задужбина“ (мај 1988) Десанка Лаковић, стручни сарадник „Вукове фонда, при Српској акаде-

мији наука и уметности 43 задужбине и 14 фондова (1937. године: 52 задужбине и 13 фондова) при Београд- ском универзитету, 14 за- дужбина и 11 фондова (1940: 75 задужбина и фон- дова); са самосталном упра- вом било је 144 задужбине и 104 фонда.

Којим?

Како и зашто?

(Наставиће се)